

Aleg. 15.

Sprawozdanie

Wydziału krajowego w przedmiocie urządzenia latryn w szpitalu Lwowskim.

WYSOKI SEJMIĘ!

Konieczna i nieodzowna potrzeba rekonstrukcyi latryn i kanałów w szpitalu Lwowskim była już kilkakrotnie przedmiotem rozpraw Wysokiego Sejmu i została za nagłą uznana.

Już na posiedzeniu dnia 7. Grudnia 1872 wydał Wysoki Sejm uchwałę, aby z funduszów przeznaczonych na konserwację i reperację budynków w łącznej kwocie 5646 zł. użyć część odpowiednią ze względów higienicznych i sanitarnych na wyłożenie wychodków trwałym i nieprzepuszczalnym materiałem.

Nim jednak do tej roboty przystąpiono, doniosła Dyrekcya szpitala dnia 12. Kwietnia 1873 o potrzebie rekonstrukcyi kloak i dołu kloaczno-go a dnia 12. Maja 1873 o potrzebie zakratowania wszystkich okien w wychodkach, gdyż chory w malignie umknął oknem wychodkowem.

Ankiety zebrane w celu rozpoznania sprawy rekonstrukcyi wychodków uznały potrzebę coraz liczniejszych i radykalniejszych przeistoczeń a mianowicie: urządzenia wentylacyi za pomocą kaloryferów, przerobienia siedzeń itp. Wreszcie wskutek doniesienia Dyrekcji szpitala z dnia 17. Lutego 1875, że wychodki coraz więcej się psują i powietrze zatrują, zebrano ankietę lekarsko-techniczną pod przewodnictwem członka Wydziału krajowego. Ankieta ta uznała nagłą potrzebę radykalnej rekonstrukcyi rzezonnych wychodków, podając szczegóły w tej mierze.

Na podstawie tego orzeczenia przedłożył Wydział krajowy Wysokiemu Sejmowi sprawozdanie, w którym usprawiedliwił, że dla braku odpowiednich funduszów niemógł skutecznie radykalnej rekonstrukcyi wychodków i przedstawił potrzebę:

- a) zupełnego przebudowania dołu kloaczno-go i wycementowania ścian kloacznych;
- b) odnowienia podłogi i sufitów;
- c) urządzenia kaloryferu do wietrzenia i postawienia pieców do ogrzewania;
- d) urządzenia pisoarów i nowych siedzeń — i
- e) wyasfaltowania podłóg.

Na pokrycie tych wydatków żądał Wydział krajowy kwoty 5800 zł., przeznaczonej pierwotnie na urządzenie oświetlenia gazowego.

W załatwieniu wniosku Wydziału krajowego — komisya budżetowa podniosła w swem sprawozdaniu z 12. Maja 1875 do l. 365/s.:

1) że Sejm już w roku 1872 uznał potrzebę naprawy wychodków;

2) że obecnie wszystkie sufity, powały i podłogi są zupełnie zbutwiałe i muszą być usunięte a nowymi zastąpione;

3) że wszystkie tynki muszą być odbite, odwietrzone i chemicznie desyntezyzowane;

4) że cała wewnętrzna konstrukcyja od fundamentów aż pod dach, musi dla urządzenia wentylacyi do szczytu być usunięta i nową konstrukcyją zastąpiona;

5) że dolne zbiorowisko musi być rozebrane, na nowo z kamienia wymurowane i cementem wylane;

6) że spadki dla odpływu muszą być odkopane, do tego zbiorowiska zastosowane i do kanałów wprowadzone;

7) że wszystkie podłogi muszą być asfaltowane, inury cementem wyprawione, a rury spadowe z masy kamiennej urządzone.

Przedstawiając wreszcie, że należyte rozwiązanie kwestyi latrynowej w szpitalach wedle zasad higieny, jest jednym z najgłówniejszych zadań, gdyż złe urządzenia latrynowe stają się źródłem i ogniskiem różnorodnych chorób — przedstawiła komisya budżetowa Wysokiemu Sejmowi wniosek uchwalenia kwoty 5600 zł. na powyższą rekonstrukcyę.

Na posiedzeniu dnia 20. Maja 1875 uchwalił Wysoki Sejm żadaną kwotę 5600 zł. bez dyskusyi, wszelako tak wniosek komisyi jak i uchwała Sejmu opierały się tylko na przybliżonem obliczeniu kosztów.

Na podstawie tej uchwały polecono architektce p. Janowskiemu wypracowanie planów i kosztorysów w granicach przyzwołonego kredytu.

Już w trakcie tej pracy okazało się, że przyzwołona suma niewystarczy na należyte urządzenie latryn we Lwowskim szpitalu, Wydział krajowy zamieścił przeto w preliminarzu na r. 1877 na rekonstrukcyę latryn poraz wtórny kwotę 5600 zł. a w wyjaśnieniach zauważył: „Wedle planów i sprawozdań technicznych kwota 5600 zł. przeznaczona na rok 1876 wystarczy zaledwie na rekonstrukcyę latryn w połowie gmachu szpitalnego, preliminuje się zatem takąż samą kwotę na rekonstrukcyę drugiej połowy tj... 5600 zł.”

Wysoki Sejm uchwalił na posiedzeniu dnia 24. Kwietnia 1876 bez dyskusyi żadaną kwotę wedle wniosku Wydziału krajowego.

Fundusze przez Wysoki Sejm na urządzenie latrynowe przeznaczone wynoszą przeto:

a) w roku 1876	5600 zł.
b) w roku 1877	5600 „
Razem	11200 zł.

Dnia 11. Sierpnia 1876 do l. 20539 przedłożył architektka p. Janowski plan i kosztorys rekonstrukcyi wychodków.

Co do systemu oświadczył się pomieniony architektka za systemem beczkowym ze względu na praktyczność tego systemu i mniejszy koszt, w porównaniu z systemem d'Arceta.

Koszta tego urządzenia, pomimo że sprowadzono je do minimum potrzeb i cen — wypadły podług kosztorysu dla jednego a mianowicie prawego pawilonu na 10189 zł. 77 ct. a ponieważ oba pawilony są sobie równe i jednej i tej samej potrzebują rekonstrukcyi, — przeto ten sam wydatek wypada i dla drugiego pawilonu t. j. 10189 zł. 77 ct. zatem razem 20379 zł. 54 ct.

Nadto zaleca architektka p. Janowski zastąpienie konstrukcyi z drzewa konstrukcyją żelazną, coby powiększyło koszt przy jednym pawilonie o 4564 zł., i przedstawia, że rury odchodowe winne być żelazne, gdyż iluzyjną jest oszczędność użyć rur kamiennych (steingutowych), które się tłuką i pękają. Objął więc kosztorysem rury żelazne, a gdyby je chciało zastąpić kamiennymi, oszczędzonooby nie więcej jak 400 zł. niżej kosztorysu.

Koszt przerobienia jednego pawilonu tak jak być powinno. t. j. z żelazną konstrukcją, wynosiłoby przeto	14753 zł. 77 ct.
a zatem koszt rekonstrukcji obydwóch pawilonów jeszcze raz tyle, przeto	29507 zł. 54 ct.

Jakkolwiek plan architektury p. Janowskiego z wyjątkiem rur spadowych żelaznych nie przedstawia żadnych innych robót i przeistoczeń jak tylko te, które komisja budżetowa w swem sprawozdaniu z 12. Maja 1875 jako nieodzowne uznała i które wyżej pod 1) do 7) poszczególniono — i jakkolwiek rekonstrukcja latryn we Lwowskim szpitalu jest nadzwyczaj nagłą, niemógł Wydział krajowy przystąpić do jej wykonania wedle wniosku architektury p. Janowskiego głównie z powodu nadzwyczaj rażącej różnicy, jaka zachodzi między uchwaloną przez Wysoki Sejm sumą 11200 zł. a sumą kosztorysową; powtóre z powodu, że pomieniony architekt objął wprawdzie kosztorysem konstrukcję z drzewa, mając wzgląd na oszczędność, lecz w swem sprawozdaniu zaleca usilnie konstrukcję żelazną.

Przy tym składzie rzeczy widział się Wydział krajowy spowodowany poddać tę sprawę jeszcze raz rozpoznaniu ankiety lekarsko-technicznej, w której skład powołał Dyrektora szpitala Dra. Głowackiego, Inspektora szpitali Dra. Stelli-Sawickiego, profesora akademii technicznej pana Zachariewicza, naczelnika miejskiego biura budowniczego pana Hochbergera i architekta pana Janowskiego.

Ankieta miała się zastanowić nad następującymi kwestyami:

1) czy niedałoby się osiągnąć jeszcze jakiej oszczędności nad kosztorys architektury p. Janowskiego, nie spuszczać jednakże z oka głównego celu, tj. aby kwestya latrynowa w sposób zupełnie zadawalniający została rozwiązana;

2) czy urządzenie z konstrukcją żelazną i z rurami spadowymi żelaznymi jest pożądane;

3) ile kosztowałaby rekonstrukcja podobna lewego pawilonu w przybliżeniu.

Ankieta wzięła przedewszystkiem pod rozbiór system urządzenia wychodków w szpitalu Lwowskim i oświadczyła się większością głosów przeciw wnioskowi architektury p. Janowskiego — a za systemem zbiornikowym, czyniąc zależnem rozwiązanie kwestyi o możliwych oszczędnościach od ujęcia w projekt wniosków pod tym względem poczynionych.

Co do konstrukcji latryn oświadczyli się wszyscy członkowie ankiety za **konstrukcją żelazną** z rurami spadowymi żelaznymi i oświadczyli, że gdy oba pawilony są równe i symetryczne, koszt rekonstrukcji lewego pawilonu będzie taki sam jak i prawego.

Dodatkowo do protokołu ankiety przedłożył architekt p. Janowski obszerny wywód popierając swój wniosek o zastosowanie systemu beczkowego.

W obec tej różnicy zdań udzielił Wydział krajowy tę sprawę swemu oddziałowi technicznemu do zaopiniowania przy współudziale Inspektora szpitali.

Oddział techniczny podniósł przedewszystkiem przy współudziale Inspektora szpitali, że rekonstrukcja latryn przy Lwowskim szpitalu jest niezbędną, konieczną i bardzo nagłą, albowiem wszystkie ulepszenia uskutecznione w pomienionym zakładzie, tracą wiele na swej wartości przy złem urządzeniu latrynowem.

Co do systemu oświadczył się oddział techniczny przy współudziale Inspektora szpitali za systemem beczkowym, proponowanym przez architekta p. Janowskiego a przeciw systemowi zbiornikowemu, za którym przemawiała większość ankiety, albowiem idzie tu nie o budowę nowych wychodków, lecz o rekonstrukcję istniejących — w budynku już istniejącym. System wychodków musi bezwzględnie być zastosowany do istniejącego już kanału odpływowego, który stoi w związku z kanałami miejskimi. Ani zmieniać tego kanału, ani też budować nowego niemożna. Gdyby według opinii większości ankiety urządzono dół z rozdzielaczem, znajdowałby się on poniżej głównego kanału odpływowego, a przez to zamierzony cel systemu zbiornikowego — chociaż w ogóle i w innych okolicznościach bardzo dobrego — niemógłby być osiągnięty.

Co do kosztów rekonstrukcji oświadczył oddział techniczny, że wprawdzie ceny materiałów budowlanych (cegła i kamień) znacznie spadły, lecz ponieważ stanowczo i zgodnie ze zdaniem niektórych członków ankiety jest za zatrzymaniem obecnie istniejących wymiarów okien, co pociągnie za sobą pewne zwiększenie kosztów kosztorysem objętych — oszczędność w jednym kierunku uzyskana, pokryje wydatek w innym kierunku nad kosztorys uczyniony.

Zresztą przed ogłoszeniem licytacji na budowę sprawdzi Wydział krajowy jeszcze raz kosztorys odpowiednio do cen, jakie w chwili rozpisania licytacji istnieć będą i dołoży wszelkiego starania, żeby uzyskać wszelkie możliwe oszczędności.

Polegając na powyższym wywodzie i idąc za wskazówkami komisji budżetowej zawartymi w sprawozdaniu z 12. Maja 1875 l. 365, że rozwiązanie kwestyi latrynowej według zasad **hygieny** jest jednym z najgłówniejszych zadań i że nie może być zadaniem komisji ani też Wysokiego Sejmu zalecać ten lub ów system latrynowy, gdyż należy to do władzy wykonawczej — oświadcza się Wydział krajowy za systemem beczkowym i za konstrukcją żelazną. Koszt tego urządzenia wynosić będzie wedle kosztorysu architektki p. Janowskiego, sprawdzonego przez oddział techniczny, dla jednego pawilonu 14753 zł. 77 ct.
a dla obydwóch 29507 „ 54 „

Na pokrycie kosztów rekonstrukcji latryn uchwalił Wysoki Sejm po dwakroć po	5600 zł.
razem przeto	11200 „
wymagałaby przeto rekonstrukcja latryn jeszcze kredytu w wysokości	18307 „ 54 „

Lecz ponieważ uchwalona przez Wysoki Sejm na posiedzeniu dnia 20. Maja 1875 kwota w wysokości 5600 zł. została zamieszczona w budżecie funduszu krajowego na rok 1876, przeto może być asygnowaną tylko po koniec Marca 1877, a ponieważ Wydział krajowy z powodów wyżej podanych a mianowicie z powodu różnicy między wysokością kredytu przez Wysoki Sejm uchwalonego a wysokością kosztów kosztorysowych, które przy żelaznej konstrukcji jeszcze bardziej się wzmożyły, niemógł przystąpić do przeprowadzenia rekonstrukcji latryn — kwota 5600 zł. w budżecie na rok 1876 zamieszczona, niemoże już być użytą na powyższy cel.

Zostaje więc do dyspozycji tylko kwota 5600 zł. zamieszczona w budżecie na rok 1877, a ponieważ ogólny koszt rekonstrukcji latryn wynosi wedle kosztorysu 29507 zł. 54 ct., pozostaje do pokrycia jeszcze wydatków w wysokości

23907 zł. 54 ct.

Przedstawiamy więc Wysokiemu Sejmowi sprawę rekonstrukcji latryn z następującym wnioskiem:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

I. Upoważnia się Wydział krajowy do przeprowadzenia rekonstrukcji latryn w szpitalu krajowym we

Lwowie.

II. Udziela się Wydziałowi krajowemu na ten cel kredytu dodatkowego na rok 1877 w wysokości
23907 zł. 54 ct.

We Lwowie, dnia 27. Lutego 1877.

Oktaw z Siemuszowy Pietruski

Zastępca Marszałka krajowego w. r.

Juljan Szemelowski

Zastępca członka Wydziału krajowego w. r.